

ГОРАН НИКОЛИЋ*
Институт за европске студије
Београд
ВЛАДАН ИВАНОВИЋ**
Економски факултет
Крагујевац

УДК 339.9:323(497.11+497.6)
Оригиналан научни рад
Примљен: 11.06.2015
Одобен: 29.06.2015

РЕГИОНАЛНА САРАДЊА НА БАЛКАНУ ПОД УТИЦАЈЕМ ЕВРОАТЛАНТИЗМА И ЕВРОАЗИЈСТВА: ПАРАДОКСАЛАН УТИЦАЈ 'ЕВРОАТЛАНТСКОГ' ПРОЈЕКТА ЦЕФТА НА ЈАЧАЊЕ ВЕЗА СРБИЈЕ И РС***

Резиме: Донекле је парадокс да процес европских интеграција, укључујући и зону слободне трговине на тзв. Западном Балкану (ЦЕФТА) ублажава дезинтеграцију српског народа. Наиме, уз активну подршку западне међународне заједнице, која је то, поред осталог, видела као начин за пацификацију региона, легитимизовано је и легализовано економско повезивање земаља региона, поред осталог и Србије и РС (БИХ). Када ставимо у однос податке о броју становника ЕУ28 (506 милиона), Србије и РС (7,1, односно 1,2 милиона становника) долазимо до закључка да постоји врло висок интензитет робне размене Србије и РС.

С извесном резервом се може се извести тврдња да је економска сарадња земаља Западног Балкана, чија је окосница ЦЕФТА, стратешки интерес Србије и РС. Економску сарадњу прати и обнављање културних веза, које доста добро иде, пре свега, захваљујући фактички заједничком језику и сличној културолошкој матрици, која је легат бивше Југославије (мада је постојала и пре њеног настанка).

ЦЕФТА је у ствари и пример како се интереси Србије, РС и осталих земаља региона као и међународне заједнице могу подударити. Наиме, јасно је да је ЦЕФТА пре свега, политички пројекат ЕУ (и део геополитичког усмерења "евроатлантских земаља"), са циљем пацификације региона и његове припреме за чланство у ЕУ. Поред тога, ЦЕФТА је и у складу са националним интересом Србије и РС да се економски што више повежу.

У наредним годинама Србија и РС ће све више обнављати институционалне економске (и у мањој мери политичке) везе које су постојале у СФРЈ (јединствени стандарди и царина, неки елементи фискалне политике а касније и заједничка валута), што ће просто бити последица европских интеграција, укључујући и ЦЕФТА. Вероватни улазак ових република у ЕУ током треће деценије 21. века додатно ће појачати

* goranvnikolic@gmail.com

** vivanovic@kg.ac.rs

*** Рад је део пројекта Србија у процесима европских интеграција: глобални контекст, институције и идентитет који под бројем 179014 финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

економско-политичке везе Србије и РС. Поред тога, улазак БИХ у ЕУ би, поред осталог, демократизовао и практично цементирао ентитетски вето, што би РС дало могућности да у већој мери креира политику БИХ, поред осталог и у домену односа са Србима у региону.

Кључне речи: евроатлантске интеграције, ЦЕФТА, Србија, Република Српска, царинска унија, заједничка валута, Срби.

Уводна разматрања

Уз активну подршку западне међународне заједнице, која је то, поред осталог, видела као начин за пацификацију региона, легитимизовано је и легализовано економско повезивање земаља региона, поред осталог и Србије и Републике Српске (РС), односно БиХ. Имајући у виду да ће земље Западног Балкана, односно ЦЕФТА, током наредне деценије 21. века вероватно ући у ЕУ (изузимајући Молдавију), јасно је да ће се интензитет економских веза између тих земаља додатно повећати.¹ Када ставимо у однос податке о броју становника ЕУ28 (506 милиона), Србије и РС (7,1 плус 1,2 милиона становника) долазимо до закључка да постоји врло висок интензитет робне размене Србије и РС. Наиме, робна размена по становнику између ове две републике далеко надмашује размену са било којом другом земљом (изузетак је једино извоз Србије у Црну Гору, где као немањински живи српски народ, који је у пер цапита изразу, такође, врло висок). Иначе, емпиријски је доказано постојање снажне везе између заједничке границе земаља и вишеструко веће трговине у односу на трговину између земаља које се не граниче. У случају Србије и РС (и Црне Горе) додатне факторе представљају и то што са обе стране границе живи исти народ, заједнички језик, менталитет и навике. Тако долазимо до наочиглед парадокса да процес европских интеграција, укључујући и зону слободне трговине на тзв. Западном Балкану (ЦЕФТА), ублажава дезинтеграцију српског народа.

Индикативно је да су пре распада СФРЈ њене федералне јединице имале вишеструко већу вредност пласмана у друге републике него у иностранство (Србија двоструко). Стога је и ефекат санкција на економије и Србије и РС био слабијег интензитета од кидања производно-трговинских односа са другим републикама, односно ФБИХ.

Главни економски индикатори РС (и Србије): компаративан увид

Бруто домаћи производ (БДП, енглески: *GDP*), односно привредна активност (укупна производња), Републике Српске 2014. износила је 8832 милиона КМ или 4518 милиона евра, што је било трећина, тачније 33,7%, БДП БИХ те

¹ На ЕУ и ЦЕФТА заједно отпада преко девет десетина извоза и око три четвртине увоза Србије. ЕУ је најзначајније извозно тржиште и за РС, на којем је реализовано 57,4% извоза и 36,4% робног увоза (без Хрватске). Додатних 37,1% извоза отпада на ЦЕФТА, као и 24,1% увоза 2012. (www.rzs.rs.ba/front/article/332/?left_mi=None&add=None)

године.² Под условом да РС има 1,2 милиона реално присутних становника³, то би износило 3765 евра по становнику.⁴ И претходних година био је слично учешће БДП РС у БДП БИХ.⁵

Са БДП од 3765 ЕУР по становнику 2014. РС има за скоро петину мањи БДП по становнику него Србија 2014. (4638 евра; број становника Србије процењен је на 7,128 млн. лица).⁶ И ранијих година БДП Србије по становнику је био за сличан износ виши од оног у РС.⁷ Иначе, БДП РС растао је 0,2% у 2014, док је повећање током 2013. било 1,9%, после пада од 1,1% у 2012.⁸

И расподела прихода од индиректних пореза указује на трећински удео РС у укупном БДП и вероватно популацији БИХ (ако, основано, претпоставимо, да је ниво дохотка по становнику идентичан, односно сличан). Наиме, од почетка 2005. сви приходи које скупља Управа за индиректно опорезивање прикупљају се на Јединствени рачун отворен у Централној банци БиХ. Законом о уплатама на јединствени рачун и расподели прихода одређено је да се приходи свакодневно распоређују према коефицијентима које утврђује Управни одбор Управе за индиректно опорезивање. Коефицијенти које је Управни одбор УИО утврдио за прва четири месеца 2015. су: ФБиХ: 64,3%, РС: 32,1%, Брчко Дистрикт: 3,5%.⁹ Важећи коефицијенти које је Управни одбор УИО утврдио 22. марта 2013. били су слични: ФБиХ: 63,8%, РС: 32,6%, Брчко Дистрикт: 3,5%.¹⁰ Будући да је удео Дистрикта прецењен за око један процентни поен онда се благим подизањем удела РС (и ФБИХ) опет долази до трећинског удела мањег ентитета у укупном промету робе, а индиректно и у БДП.¹¹

На удео РС у популацији БИХ од 33% до 34% указују у резултати Анкета о радној снази¹², где је поред осталог, процењена и укупна популација БИХ

² BDP BiH je iznosio 26243 miliona KM, računajući rast BDP od 0,7% i prosečnu deflaciju od 0,9% u 2014. http://www.cbbh.ba/files/mep/2015/mep_feb_2015_bs.pdf, <http://www.rzs.rs.ba/front/category/79/>

³ Попис 2013. прелиминарно указује на чак 1327 хиљада становника, што је последица обухвата и популације која не живи у РС. Слично је и са ФБиХ, где прелиминарно живи чак 2372 хиљаде становника, а у Брчко Дистрикту чак 93 хиљаде лица. http://www.bhas.ba/obavjestenja/Preliminarni_rezultati_bos.pdf

⁴ На основу врло ниских стопа наталитета и морталитета у РС реално је да је број присутне популације у РС додатно мањи за око десетину, што би подигло за толико ниво БДП по становнику у РС, те умањило заостајање за Србијом по том показатељу.

⁵ БДП РС 2013. износио је 8761 милион КМ, што је било 33,3% БДП БИХ 2013. БДП РС 2012. износио је 8585 милиона КМ, што је чинило 33,4% БДП БИХ (који је износио 25734 КМ).

БДП РС 2011. износио је 8669 милион КМ 2011 или 4432 млн ЕУР (http://www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/godisnjak/2012/po_poglavljima/08pot_2012.pdf) што је 33,8% БДП БИХ. БДП РС 2010. износио је 8318 милиона КМ 2010 (33,6% БДП БИХ). Процена за БДП Дистрикта Брчко је око 2,0%-2,3% БДП БИХ (Дистрикт има реално око 70 хиљада становника). <http://www.rzs.rs.ba/front/category/79/>

⁶ <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=7161>

⁷ ГДП Србије 2011. износио 31 470 млн ЕУР или 4335 пц, а 2012. 29 933 млн ЕУР или 41334 ЕУР пц. <http://mfp.gov.rs/pages/article.php?id=7161>

⁸ http://www.irbrs.org/azuro/uploads/Ekonomski_monitor_15.pdf

⁹ www.avaz.ba/clanak/176247/prihodi-od-indirektnih-poreza-u-prva-cetiri-mjeseca-milijardu-i-964-miliona-km

¹⁰ www.uino.gov.ba/b/Poslovne_usluge/Jedinstveni_racun.html

¹¹ И коефицијенти, које је Управни одбор УИО утврђивао на ранијим седницима указују на слична удео РС (око 32,5%).

¹² www.bhas.ba/tematskibilteni/lfs_bh.pdf str: 25-26.

и ентитета.¹³ Треба рећи да су прелиминарни резултати пописа из 2013. за РС и ФБИХ (по којима РС има преко 1,3 млн. становника, а БИХ преко 3,7 млн. ст.) извесно нереални, јер би, поред осталог, указивали на невероватно низак наталитет (нпр. само 7 промила у РС. Наиме, ови подаци обухватају знатан део популације које не живи стално у БИХ.

РС се, као и скоро све земље источне Европе, налази у дубокој демографској кризи, а последица је старења становништва, високе стопе незапослености, ниског наталитета и одсељавања. Негативни природни прираштај 2014. износио је око 4,5 промила (8927 живорођених и 14409 умрлих у тој години).¹⁴

Током 2014. бележена је практична стагнација индустрије, односно раст од 0,7% (охрабрује тенденција прерађивачке индустрије која је расла 2014. за 5,9%, 2013. за 6,5%, док је 2012. имала пад од 4,5%¹⁵). Број запослених у индустрији у 2014. повећан је за 1,7%. У 2013. индустријска активност у РС повећана је за 3,7%, после пада од 4,1% у 2012. У односу на 2008. индустрија РС је 2012. била за већа за четвртину, а прерађивачка чак за 40%. То је последица продаје рафинерије нафте, која је повећала производњу 15 пута. Тај податак указује на значај доласка још неког великог инвеститора у производњу прерађивачке индустрије. Истина, висок степен секторске концентрације индустријске производње карактеристичан за РС носи не мале ризике.

Календарски прилагођена индустријска производња већа је за 2,3%, док је број запослених у индустрији виши 1,3% у парилу 2015 у односу на исти месец лане.¹⁶ У односу на 2010. раст индустријске активности износи око 8% у првом кварталу 2015, а тренд скоро константног раста траје од средине 2012. Индустријска производња РС је у 2013, након десет година, грубо удвостручена у односу на 2003.

Учешће индустрије (прерађивачке, енергетике и делатности вађења руда и камена) у БДП РС 2014. износило је 16,7% (више него 2002, када је било 15% и 2012. када је износило 15,5%), док је удео аграра у БДП РС износио 9,8% (што је снажан и константан пад учешћа са 16,5% БДП 2002.). Истовремено, у Србији је учешће аграра практично идентично, док је удео индустрије благо

¹³Процене доста варирају, али не и омер између ентитета, с тим што се констатно смањује процењени број становника и БИХ и РС. Процена из 2010 полази од тога да РС има 1 064 000 лица (и подразумева да је број становника испод 15 година 164 000, што имајући у виду да располажемо статистиком о наталитету у скоро целом посматраном периоду, није далеко од реалности). Процена од 1 155 000 становника РС из 2007, где је број млађих од 15 година од 186 000, се такође, може уклопити са демографским подацима о живорођенима.

Процена за 2011 је 1 052 000, а за 2012 само 1021 000 лица, али број лица млађих од 15 годна од само 139 000 драматично одступа, односно знатно је нижи од броја живорођених од 1998. (www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/anketa_o_radnoj_snazi/AnketaORadnojSnazi_5.pdf).

Индикативно је да се сваке године драстично смањује процена о популацији РС (И БИХ) на основу анкете о радној снази, што извесно не одговара реалности на терену и поред емиграције и негативног природног прираштаја после 2002, а у ФБИХ од 2013.

(http://www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/anketa_o_radnoj_snazi/AnketaORadnojSnazi1.pdf).

¹⁴ www.rzs.rs.ba/front/article/1517/?left_mi=None&add=None

¹⁵ www.rzs.rs.ba/front/category/79/

¹⁶ <http://www.rzs.rs.ba/front/article/1541/>

већи. У ФБИХ скоро је двоструко мањи удео аграра у БДП, док је удео индустрије нешто већи (19% 2011).¹⁷ Удео грађевинарства износи 4,5% БДП РС (падна са 5,6% пре 12 година).

Осталих преко 70% БДП РС чине терцијалне, односно услужне, делатности (услужни сектор је 2002. чинио 63% БДП РС). Од почетка тзв. транзиције снажно је растао удео финансијског посредовања, саобраћаја, односно телекомуникација, те административног сектора, што је карактеристично и за Србију, али и остале земље региона.¹⁸

Просечна нето плата у РС априла 2015. била је 427 евра, и у односу на април 2014. реално је већа за 2,7%. Истовремено, у Србији је нето зарада износила 378 евра (чак за 12% мања). Просечна нето зарада у РС износила је 422 евра у 2014. а деценију раније тек 216 евра. По методологији Међународне организације рада стопа незапослености била је 25,7% 2014, док је код службе за запошљавање РС били пријављено 146 хиљада лица.¹⁹ Стопа незапослености по Анкети о радној снази у Србији је доста нижа: 19,2% у првом кварталу 2015.²⁰

Иначе, просечни приход од плата по становнику месечно у РС био је 74,3 евра у 2013, што је битно више него у пред-кризним годинама (49,8 евра у 2006. и 58,2 евра у 2007), али мало испод износа у периоду 2008-2012.²¹

Просечна пензија у РС износила је 170 евра у 2014, години у којој је остварен раст од 4,7%. Деценију раније просечна пензија била је двоструко нижа (85 евра). Број пензионера у РС марта 2015. износио је 246 643. Пензионерска популација у РС наставља дугогодишњи тренд раста. Нпр. крајем марта 2013. у РС је било 239 479 пензионера, док је просечна пензија износила 161 евро. У јануару 2012. било је 232 хиљаде корисника пензија у РС.²² Број пензионера у Србији износи 1742 хиљада фебруара 2015, док је просечна пензија виша од оне у РС и износи 192 евра.²³

У децембру 2014. било је 395 хиљада корисника пензија у ФБИХ, док је просечна пензија била 187 евра, а нето плата 426 евра.²⁴ Незапосленост у ФБИХ износила је 392 хиљаде (27,5%), а запослених је било 446 хиљада лица (фебруар 2015).²⁵

Месечна инфлација (*CPI*-потрошачке цене) у априлу 2015. била је минус 1,1%, док је међугодишња инфлација износила -0,9%.²⁶

У септембру 2014. укупан број запослених у РС износио је 243 хиљаде лица, што је међугодишњи раст за 1,2%. То је мање од максимума 2008. од 259

¹⁷ <http://www.makroekonomija.org/wp-content/uploads/bdp-bih-2011.png>

¹⁸ www.makroekonomija.org/republika-srpska/tabela-bdp-republike-srpske-u-tekucim-cenama-2001-2012/

¹⁹ <http://www.irbrs.net/statistika/IndikatorI.aspx?tab=2&lang=cir>

²⁰ <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=2&pubKey=2992>

²¹ <http://www.makroekonomija.org/wp-content/uploads/rs-2013-zapos-zarade-fond-zarada.png>

²² Статистички билтен Фонда PIO RS, март 2015.

²³ <http://pio.rs/images/dokumenta/statistike/2015/MESECNI%20BILTEN%20-%20FEBRUAR%202015-LAT.pdf>

²⁴ <http://www.fzs.ba/Bilten0415.pdf>

²⁵ <http://www.fzs.ba/Bilten0415.pdf>

²⁶ <http://www.rzs.rs.ba/front/article/1541/>

хиљада запослених, али и за 3% више од 236 хиљада лица 2004, од када је бележен благ раст до почетка светске кризе. Иначе, број запослених лица у РС смањен је за нешто преко 20 хиљада од септембра 2008. до септембра 2012, и то, као и у Србији²⁷ и већини земаља погођених економском кризом, највише је смањен број запослених у предузетничком сектору, а затим у прерађивачкој индустрији (број запослених у правним лицима у РС 2012. износио је 238 хиљада).

Од почетка 21. века само је 2004. и 2007. дошло до значајнијих прилива страних директних инвестиција у РС, а оне су углавном дошле кроз процес приватизације државних предузећа и у секторе телекомуникација, трговине, финансија, а недовољно у производњу и гринфилд пројекте. Доминантан тржишни положај и приступ ресурсима били су основни мотиви за долазак страних инвеститора. Наиме, 2004. и 2007. су забележене две велике аквизиције кроз процес приватизације - Творница глинице "Бирач" (465,6 милиона КМ) и "Телеком РС" (1,26 милијарди КМ). Генерално, страни инвеститори су тако прво "освојили" финансијске посреднике и заузели "контролну" позицију у сектору трговине (касније и телекомуникација), што им је омогућило истискивање конкуренције и остварење високих профита у кратком периоду. Приступ сировинама и њиховој преради у РС такође је потврђен као чест разлог доласка страних инвеститора²⁸, ако узмемо у обзир аквизиције рудника гвожђа ("Arcelor Mittal" у Приједору), рудника угља ("EFT Group" у Станарима) и нафтну индустрију (Рафинерија уља Модрича и Рафинерија у Броду).²⁹ По подацима Народне банке Србије нето одлив СДИ у БИХ 2005-2012. износио је 711 милиона евра, те је БИХ земља у коју је Србија највише инвестирала.

Динамика размене Србије и РС

Након поновног 'отварања' према свету на почетку 21. века српска економија је, посебно до 2008, бележила брз раст укупне робне размене, што је било, пре свега, последица ниске базе. Просечна стопа раста робног извоза Србије 2001-14, рачунато у еврима, износила је 14,6%, а увоза 9,5%, док је кумулативан пораст извоза био 5,9, а увоза 3,3 пута за тих 13 година (стопа раста извоза 2000-14. била је 14,5% просечно, а увоза 11%, уз кумулативан пораст извоза од 6,6, и увоза од 4,3 пута за посматраних 14 година).³⁰ У прва

²⁷ У Србији је број запослених у правним лицима опао за 87 хиљада, на 1341 хиљада, што је пад од 6,1% (makroekonomija.org/zaposlenost-nezaposlenost-zarade-fond-zarada/tabela-rzs-a-o-broju-zaposlenih-u-pravnim-licima-od-2001-do-2012-po-sektorima-i-oblastima). Истовремено, због снажног пада запослених у предузетничком сектору, укупан број запослених се смањило за чак 270 хиљада лица.

²⁸ Индикативно је да су најважнији природни потенцијали РС: пољопривредно земљиште, шума, хидроенергетски услови и рудни и минерални ресурси. Око 31% територије РС чине плодне аграрне површине. Знатне резерве руда метала и неметала око Љубије, угља око Станара, Угљевика и Гацка, омогућују развој металургије и енергетике.

²⁹ <http://www.swot.ba/pdf/monitor11/monitor11.pdf>

³⁰ Уз процењени пад од 0,5% у 2015. просечна стопа раста БДП Србије у првих 15 година 21. века износиће скромних 2,5% (2000-14. била је 2,7%).

четири месеца 2015. бележи се раст извоза од 4,2% и увоза од 6,2%, изражено у еврима.³¹

И РС је од 2001. бележила брз раст укупне робне размене. Просечна стопа раста робног извоза 2001-14. износила је 12,3%, а увоза 8,6%. Кумулативан пораст извоза износи 4,5 пута за 13 година, док је робни увоз у истом периоду увећан за 2,9 пута. Оно што охрабрује је то да расте покривеност увоза извозом, са скромних 35% 2001, на 54,5% 2014. Знатно бржи раст извоза од увоза последица је веома ниске извозне базе повезане са тешким опоравком од рата. На почетку 2015. бележи се пад робне размене РС (извоз је у прва четири месеца 2015. смањен за 7,4%, а увоз за 8,3%), али и раст покривености увоза извозом на скоро три петине (59,6%).³²

Робни извоз РС, који је износио 1377 милиона евра еврима у 2014, повећан је за 3,5%, док је увоз од 3906 милиона евра, порастао за 8,5% у односу на 2013. Покривеност увоза извозом била је 54,5% (2013. покривеност је била 57,1%, а 2009. тек 46,9%).³³ Најважнији производи у извозу РС су: алуминијев оксид, електрична енергија, остала нафтна уља, црногорица, неагломерисане руде и концентрати гвожђа, делови за израду обуће, буква, покућство од дрвета, папирна конфекција, остале затворене цеви од гвожђа или нелегираног челика, храст, остала обућа, железни и челични материјали за скеле, оплате и подупирање, спортска обућа, огревно дрво, млеко и павлака, остала тапацирана седишта, лака нафтна уља, остали делови железних и челичних конструкција, железне и челичне решетке, мреже и ограда.

Удео РС у светском робном извозу је 2013. износио 0,009%. Међутим, душло мањи удео у светској трговини у односу на удео у светском становништву (0,018%) последица је и тога што у њену спољну реализацију није урачунат пласман робе у ФБиХ и у Дистрикт Брчко. Поред тога, попис 2013. је знатно преценио број становника.

Здравковић (2014) идентификује неке производе код којих извоз расте великом брзином, и који могу да утичу да се РС производно и извозно преоријентише од ресурсно-интензивног извозника ка извознику производа нижих и средњих технологија. Извозна понуда РС је високо сконцентрисана на мали број производа, те је довољно 16 група производа четвороцифрене царинске класификације да се објасни половина извоза, а 30 да се објасни две трећине укупног извоза. Ова карактеристика је логична, када се узме у обзир да се ради о малој економској јединици, али она истовремено утиче да промене у динамици једног или пар производа утичу на укупан годишњи резултат. Узмимо за пример пад укупне вредности извоза у 2012. и његов опоравак у 2013, и утицај динамике извоза нафтних уља и електричне енергије. Укупан извоз је смањен са 1309 милиона евра у 2011. на 1214 милиона у 2012, да би био повећан на

³¹<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=2&pubKey=2950>

³² <http://www.rzs.rs.ba/front/article/1538/>

³³www2.rzs.rs.ba/static/uploads/saopstenja/spoljna_trgovina/mesecna_saopstenja/2014/evri/Spoljna_de_c_2014_EUR.pdfhttp://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/spoljna_trgovina/Bilten_SpoljneTrgovine_br_8.pdf

1323 милиона у 2013. Извоз нафтних уља смањен је са 193 милиона на 147 у 2012. и на 124 у 2013, док је извоз електричне енергије смањен са 85 на 24 па повећан на 88 милиона евра. Када се искључе ове две групе производа остатак извоза је повећан за скоро десетину од 2011 до 2013. Осим ове две групе производа, већу вредност извоза од 10 милиона евра РС имала је још код 34 групе производа, између милион и десет милиона код 97 група производа, између сто хиљада и милион евра код 168 група производа, и мање од 100 хиљада евра код 402 групе производа. РС се није појављивала у извозу код 556 група производа четвороцифрене царинске класификације.

Удео РС у укупном светском извозу је већи од 1% код три групе производа: осталих соли, непромочиве обуће са спољним ђоновима и згуснутим дрветом у блоковима. Код 42 групе производа удео РС у светском извозу био је већи од 0,1%, што је десет пута више од њеног укупног удела, а ове групе производа заједно објашњавају половину укупног извоза РС. Услед високог удела РС у светском извозу основних сировина, збирни удео ових група производа се стабилно креће око 50% у укупном извозу РС. То значи да су сировински производи основ стабилности укупне вредности извоза, али не и његовог динамичног раста.

Као што је напред поменуто, вредност робног извоза РС у 2014. износила је 1378, а увоза 2529 милиона евра. Ако претпоставимо да РС има реално присутних 1,2 милиона становника, онда је то по становнику 1148 евра, а код увоза 2108 евра. Индикативно је да Србија има нешто виши ниво датих показатеља за 2014. (1560, односно 2171 евра). Овде, ипак треба нагласити да је РС део БИХ, те да са ФБИХ остварује врло интензивну размену, док и Србија има одређен ниво трговине са КиМ (близу 3% извоза и маргиналан део увоза: око 0,1%).

Карактеристика извоза Србије је веома изражен спољнотрговински суфицит са РС и Црном Гором (услед значајне присутности и препознатљивости српских производа у овим два републикама).

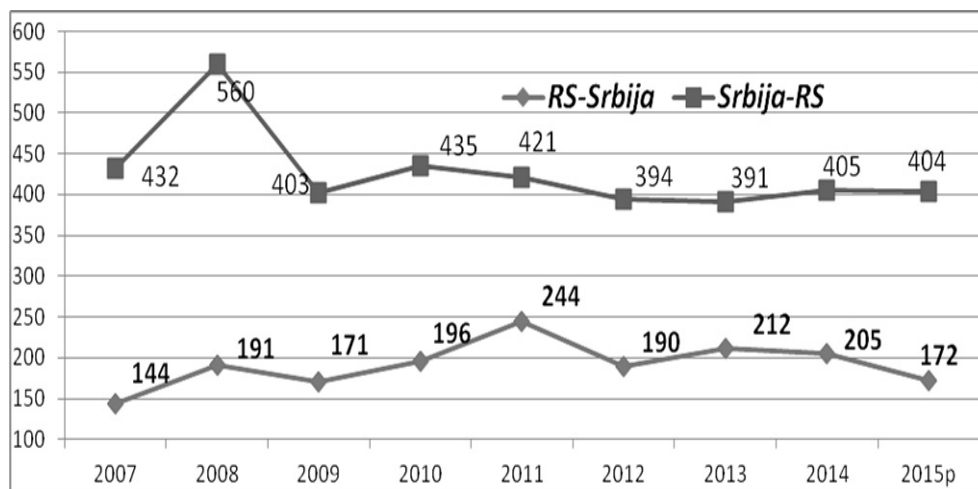
Када је у питању размена са БИХ Србија је од 2000. бележила нешто спорији раст робне размене, што је последица више базе услед интензивне размене током друге половине деведесетих са РС. Просечна стопа раста робног извоза Србије у БИХ 2000-14. износила је 11,1%, а увоза 6,9%, што је знатно испод стопа раста укупне робне размене Србије (кумулативан пораст извоза у БИХ износио је 4,3 пута, а увоза од 2,5 пута у тих 14 година). Најинтензивнији раст размене Србије са БИХ, као и укупне, остварен је у периоду од 2000. до 2008. (просечна стопа раста извоза била је скоро идентична просечној стопи раста укупног извоза Србије: 19,3%, док је раст увоза био скромнији: 13,5%).³⁴

³⁴ Уз брз раст укупне размене, Србија је бележила снажан раст трговине и са осталим земљама Западног Балкана до пред крај 2008. Потом, са глобалном кризом, долази до снажног успоравања трговинских токова, али се већ од последњег тромесечја 2009. уочава опоравак на извозној страни, а средином 2010 и раст увоза. Индикативно је да је Србија имала релативно висок удео робне размене са БИХ и Македонијом у крајем деведесетих, када смо са те две земље имали практично слободну трговину, а земља била у фактичкој изолацији према већини земаља.

Учешће БИХ у робном извозу Србије, које благо опада, смањено је у 2014. на 8,9% (са 10,1% у 2011), а у увозу на 2,6% (са 3,4% 2011).³⁵ У прва четири месеца 2015. тренд није битније промењен: удео у извозу је 8,4%, а у увозу 2,5%.³⁶

Удео РС у укупном извозу Србије има опадајућу тенденцију: 2014. је износио 3,6% (4,5% 2012). Значај РС у извозу Србије био је 2007. и 2008. знатно виши (6,7% и 7,5% укупног извоза Србије, или 432, односно 560 милиона евра).³⁷

Учешће РС у робном увозу Србије знатно је ниже и прилично стагнантно. Износило је 1,3% 2014, исто као и 2012, и врло слично као 2007. или 2008. (1,1% и 1,2% укупног увоза Србије, односно 144 и 191 млн. евра).³⁸

Графикон 1: Динамика робног извоза Србије у РС и извоза РС у Србију 2007-2015. (у млн. евра)

Извори: rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/spoljna_trgovina/Bilten_spoljne_trgovine_br_5.pdf
http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/spoljna_trgovina/Bilten_SpoljneTrgovine_br_8.pdf
 Републички завод за статистику Републике Српске, 2015.
<http://www.rzs.rs.ba/front/article/1552/>

Последњих пола деценије, после интензивног раста закључно са 2008, обим међусобне размене РС и Србије доста осцилира. На графикону 1. видљива је динамика размене РС и Србије у периоду 2007-2015. Уочљиво је да је 2008 постигнут снажан обим размене, што је иначе био случај и када у питању укупна размена обе републике. Индикативно је да опада удео Србије у робном

³⁵ webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/08/87/st16072013.pdf

³⁶ <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=2&pubKey=2950>

³⁷ Републички завод за статистику РС, 2015. СТАТИСТИКА СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ - МЈЕСЕЧНО САОПШТЕЊЕ (EUR). 28. I 2015. Број/No. 16/15.

³⁸ Израчунато на основу Саопштења РЗС (webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/08/87/st16072013.pdf) i podataka RZS RS (rzs.rs.ba/front/article/726/).

извозу и увозу РС, што је, поред осталог, последица диверсификације привреде РС и доласка страних инвеститора. Релативно опадање и поред практично стагнантних вредности у еврима, посебно након 2008, је очекивано имајући у виду високу стартну основу и сличност две привреде, које генеришу међусобно конкурентне производе.

Током 2007. 18,2% извоза РС ишло је у Србију, а из Србије је долазило 25,2% укупног увоза. Већ 2010. нешто мањи проценат извоза извоза РС (17,6%) ишао је у Србију, а из Србије је долазило 21% укупног увоза РС. Током 2012. 15,6% извоза РС ишло је у Србију, а из Србије је долазило 17,2% укупног увоза.³⁹ Удео Србије у размени РС наставио је благо опадање, те су 2014. удели били благо нижи: извоз РС у Србију чинио је 14,9% укупног извоза РС, а увоз из Србије 16% укупног робног увоза РС. На почетку 2015. учешће Србије у робном извозу РС износило је 13,5%, а у увозу РС 17,4% (јануар-април 2015).

Није тешко закључити да размена РС и Србије има велики значај за економски раст обе републике. Нпр. у 2012. РС је смањила извоз за 7,3%, на 1214 милиона евра (увоз је пао за 2%)⁴⁰, а највећи део пада био је у Србију: за 22,2% (на 190 милиона евра). Након 2012. долази до раста извоза у Србију и укупног извоза, те је Србија 2014, после Италије, најважније извозно подручје РС са пласманом од 205 милиона евра.

Повезано са овим је опадајућа тенденција ноћења пословних људи из Србије у РС. Наиме, у пасивним туристичким подручјима, у која спадају и РС и Србија, највећи део ноћења странаца имају пословни људи. У 2012 евидентирано је 245 хиљада ноћења странаца, из Србије трећина (88 хиљада).⁴¹ Број долазака туриста у прва четири месеца 2015, у односу на исти месец лане, већи је за 6,3%, а број ноћења већи је за 7,4%. Посебно је порастао број долазака туриста из Србије, за скоро петину.⁴² Оно што охрабрује је коначно успостављање редовне дневне авионске линије између Београда и Бања Луке од октобра 2013. (од стране Аир Србија), као и унапређење друмске повезаности РС и Србије, након изградње ауто-пута Бања Лука-Градишка, чиме се знатно смањује време путовања (обесхрабрује пад броја путника од 11% на Аеродрому Бања Лука у првом кварталу 2015).

Индикативно је да је у периоду јануар-април 2015. (када је робни извоз ФБИХ повећан за 6,9%, а увоз за 2,3%), Србија постала четврто по значају извозно тржиште за предузећа лоцирана у ФБИХ, са уделом од 6,9% (након Хрватске, Немачке и Италије). У том периоду извоз ФБИХ у Србију повећан је за 37,4% (на 78 милиона евра), док је увоз из Србије повећан за 12% (на 118 милиона евра), док је истом раздобљу смањен је увоз из Хрватске и Словени-

³⁹ [webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/08/87/st16072013.pdf](http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/saopstenja/spoljna_trgovina/mesecna_saopstenja/2013/SpoljnaTrgovina_Jun_2013_KM.pdf)http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/saopstenja/spoljna_trgovina/mesecna_saopstenja/2013/SpoljnaTrgovina_Jun_2013_KM.pdf

⁴⁰ www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/spoljna_trgovina/Bilten_SpoljneTrgovine_br_6.pdf

⁴¹ www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/ekonomska-kretanja-u-republici-srpskoj/

⁴² <http://www.rzs.rs.ba/front/article/1554/>

је.⁴³ Иначе, током 2014. извоз ФБИХ орастао је за 4,1% а увоз за 5,3%.⁴⁴ У периоду јануар-април покривеност увоза извозом у размени ФБИХ са Србијом износи чак 66%, док је исти показатељ 2013. био тек 50,6%. и 53% 2014. (када је извоз ФБИХ износио 193 милиона евра, а увоз из Србије 364,6 милиона евра).⁴⁵

Иначе, последњих година Србија смањује заостатак за Хрватском као трговински партнер БИХ, што би могло да води престизању западног суседа, што није био случај од распада СФРЈ. То је последица благог раста размене са Србијом, те смањења размене са Хрватском. БИХ карактерише дуална трговина: Федерације БиХ са Хрватском и РС са Србијом. Тачније, карактеришу их огромни дефицити на ове две релације. Међутим, нормализација економских, политичких и других односа полако утиче на веће окретање Републике Српске Хрватској и Федерације БиХ Србији, тако да се кроз даљу економску интеграцију може очекивати опоравак свих укључених страна.

У децембру 2014. извоз БИХ у Хрватску износио 40,4 милиона евра, а у Србију 40,2 милиона евра. Увоз из Хрватске био је 74,7 милиона, а из Србије 78 милиона евра, те је укупна размена са Хрватском износила 115,1 милиона, а са Србијом 118,1 милиона евра. Трговина са Србијом била је већа за 2,7% и ово се први пут догодило у више од 20 година. Укупан извоз БИХ у Хрватску у 2014. износио је 955 милиона КМ и смањен је за 20,1%, док је извоз у Србију износио 801 милион евра и повећан је за 4,4%. Увоз из Хрватске смањен је за 5,4% (1852 милиона КМ), а из Србије је повећан за 9,7% (1629 милиона КМ). И тако, улазак Хрватске у ЕУ затворио је БИХ многа тржишна врата, што се морало одразити и на пад увоза БиХ из те суседне државе. С друге стране, поплаве у БиХ и Србији утицале су на пад производње угља и електричне енергије и на повећану трговину између њих овим производима.

Ентитетска структура размене Србије и БИХ

Ентитетску структуру размене Србије и БИХ анализираћемо на основу података Републичког завода за статистику Републике Српске и података РЗС. Извоз РС у Србију у 2014. износио је 204,6 милиона евра. Будући да је извоз РС у Србију у ствари део увоза Србије из БИХ (од 405 милиона евра) долазимо до закључка да је удео РС у увозу Србије из БИХ половински (тачније 50,7%). Увоз РС из Србије у 2014. износио је 405,2 милиона евра. Како је увоз РС из Србије део извоза Србије у БИХ (од 903 милиона евра те године) закључујемо да је удео РС у извозу Србије у БИХ дво-петински (40,8%). Имајући у виду да Дистрикт Брчко учествује грубо са 3% у размени Србије са БИХ, остатак дакле отпада на Федерацију БИХ. Извоз РС у Србију у 2012 износио је 190 милиона

⁴³ <http://www.makroekonomija.org/robna-razmena/robna-razmena-federacije-bih-rekordna-vrednost-uvoza-iz-srbije-u-aprilu/>

⁴⁴ <http://www.fzs.ba/saopcenja/2014/16.1.12.pdf>

⁴⁵ <http://www.fzs.ba/SG2014.pdf>

<http://www.fzs.ba/Bilten0215.pdf>

евра или 49,7% извоза БИХ у Србију те године. Увоз РС из Србије у 2012. износио је 394 милиона евра или 46,8% увоза БИХ из Србије. Подаци за 2009. указују на нешто другачију ентитетску структуру размене Србије са БИХ, односно благо већи значај РС. Наиме, од укупног увоза Србије из БИХ 54,8% је долазило из РС, а од укупног извоза Србије у БиХ 55,6% је одлазило у РС.

Имајући у виду да РС чини тек нешто преко трећине популације и БДП БИХ долазимо да закључка да је у пер capita изразу интензитет размене Србије и РС грубо двоструко већи него интензитет размене Србије и ФБИХ. Ово се наравно може повезати са тзв. етничком трговином, феноменом препознатим и у стручној литератури (подстицајни фактор трговинске размене је значајна присутност неке етничке групе у земаља које тргују).

Пољопривреда РС

У већини пољопривредних индикатора РС стоји знатно боље од ФБиХ, док је Србија углавном најбоље рангирана међу бившим југословенским републикама. Занимљив текст Здравковић-а (2013) указује на то. Наиме, у изразито сушној 2012, према подацима ФАО о РЗС РС, биљна производња је била испод просека у Републици Српској. РС је са 149 хиљада тона пшенице била рангирана на 81. месту и упоредива је са Словенијом на 78. (188 хиљада тона), а испред Црне Горе на 112. Месту (Србија је била 35.). Код кукуруза Србија се налазила на 29. месту, док је РС са 379 хиљада тона била на 80. месту, испред Словеније, Македоније и Црне Горе. Код производње ражи Република Српска је са 4.659 тона на високом 41. месту, испред Бразила, Словеније, Албаније, Белгије и Хрватске (Србија је на 35 месту са 9,6 хиљада тона). У производњи јечма Република Српска је на 74. месту, са производњом 40,6 хиљада тона. Србија је на 45. месту са 266 хиљада тона испред Хрватске на 48. са 236 хиљада тона. По производњи соје у 2012. РС је била на 59. месту са 4 хиљада тона, испред Македоније и Словеније од БЈР (Србија је са производњом 281 хиљаде тона била на високом 17. месту у свету и већу производњу у Европи имали су само Украјина, Русија и Италија). РС је са 18,6 хиљада тона оваса рангирана као 45, а испред Словеније, Македоније и Црне Горе (Србија је била на 35. месту са 66 хиљада тона, док је Хрватска била на 31. са 95 хиљада тона). Са произведених 120,6 хиљада тона кромпира РС је била на 100. месту, а испред ње су били Македонија, Хрватска и Црна Гора, док је Словенија била на 107. месту са 79 хиљада тона (Србија је била 58. произвођач кромпира са 578 хиљада тона). У производњи пасуља Србија је заузела 58. место, са 26,8 хиљада тона, док је РС била на 88. месту са 4,3 хиљаде тона, а испред Црне Горе, Словеније и Хрватске. У 2011. години је на планети било 1,4 милијарде грла говеда што значи да је једно долазило на пет становника. Са 236 хиљада грла говеда РС стоји релативно лоше на 141 месту, испод ње је само Црна Гора са 87 хиљада грла, а Македонија стоји мало боље са 265 хиљада грла на 139. месту (Србија је такође релативно ниско рангирана на 106. месту са 937 хиљада грла у тој години). Много бољи ранг Србија има код свиња где је са 3,3 милиона на

31. месту у свету. И РС је боље рангирана на 82. месту са 483 хиљаде грла, иза Хрватске а испред Словеније, Македоније и Црне Горе. У свету је, према подацима ФАО, била непуна милијарда свиња. Оваца је према ФАО подацима било око 1,1 милијарда, а РС је тек на 99. месту са пола милиона оваца, испред Црне Горе и Словеније, док је Србија рангирана као 71. са непуних милион и по оваца. Коза има око 924 милиона; Србија са 130 хиљада коза је тек на 117. месту. Коња је мање од 60 милиона; Македонија је на 97, Словенија на 98. и Хрватска на 99. месту. Македонија је имала 25,4 хиљаде коња, Словенија 22,7, Хрватска 20, ФБиХ 7 хиљада коња. РС је са 12 хиљада била на 107. месту испред Србије на 110. са 11,6 хиљада. Живине има више од 20 милијарди; са 9,7 милиона грла живине РС је рангирана на 119. месту, а испред Хрватске, Словеније, Македоније. У пчеларству је БИХ најбоље рангирана међу БЈР на 33. месту у свету са 382 хиљаде кошница. Иза ње су Хрватска на 37. и Србија на 42. месту са 328 и 306 хиљада кошница. РС са 165 хиљада кошница рангирана је на 55 месту, а испред Македоније, Словеније и Црне Горе које у збиру имају мало више кошница од РС.⁴⁶

Различити ефекти донација на раста у РС и ФБиХ

Милојевић (2013) се бави годишњим величинама међународне помоћи коју је БиХ у периоду од 1996-2010. примала као и импактом којег је ова помоћ имала на субсеквентан економски раст РС и ФБиХ. У најједноставнијој форми идеја је била да се прво види колико је процентуално учешће интернационалних донација у националном дохотку БиХ као и ентитетску дистрибуцију ових донација а затим и њихово процентуално учешће у економском расту ентитета у години када је донација примљена. Након овога смо узели у обзир да би донација требала имати проминентан импакт и на раст БДП у ентитетима у наредној години због 'lag' ефекта, тако да је израчунато и процентуално учешће међународне помоћи у расту БДП два ентитета у наредној години након њеног примања.⁴⁷ Показало се да су економске перформансе РС и ФБиХ по многим параметрима сличне, али да је различит пут који су

⁴⁶<http://www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/rang-republike-srpske-i-srbije-u-svetskoj-poljoprivredi-neki-indikator/>

⁴⁷ Нпр. у 2006 номинални БДП РС и ФБиХ је био 6,5 и 12,5 милијарди КМ. Међународна помоћ читавој БиХ је износила 6,08% свеукупног националног дохотка, дакле отприлике 1.16 милијарде КМ од којих је 10%, дакле 116 милиона КМ завршило у РС, док је осталих 1.04 милијарде отишло као помоћ ФБиХ. Ниво БДП у 2005 у РС је био 6.2 милијарде КМ, што значи да је пораст БДП у 2006 био 332 милиона КМ, имплицирајући да међународна помоћ коју је РС примила (116 милиона КМ у 2006) износи око 35% номиналног раста БДП. У ФБиХ ниво гдп у 2005 је био 11 милијарди КМ, што значи да је пораст номиналног БДП у 2006 износио отприлике 1.5 милијарди КМ, опет имплицирајући да међународна помоћ коју је примила ФБиХ износи 70% номиналног раста националног дохотка. Сада нам само још остаје да проверимо релативитете међународне помоћи из 2005 на економски раст ентитета 2006. У 2005 номинални ГДП за РС и ФБиХ су били 6.2 и 11 милијарде КМ респективно. Интернационална помоћ у 2005. је износила 5.6% посто националног дохотка, дакле 957 милиона КМ, од којих 96 милиона помоћи РС и остатак, 862 милиона КМ помоћи за ФБиХ. У односу на раст БДП у 2006 проценти ове помоћи износе 14.3% у РС и 65.4% у ФБиХ.

ова два ентитета у поратним годинама превалила да би дошла до тих сличних статистика. Било која анализа, економска или политичка, данашњег стање и перформанце економија РС и ФБиХ као полазну тачку мора у обзир узети количину интернационалне помоћи коју је БиХ издашно добила као и међуентитетску дистрибуцију међународне помоћи, која је била врло обилна.⁴⁸ Оно што је извесно из лимитованих “тест” узорака који су проверавани је да количина помоћи коју је РС примила износи мање од 10% свеукупне помоћи коју је БиХ кумулативно примила.

Милојевић (2013) показује да је послератна економска перформанса РС много мање зависила од међународне помоћи него што је то случај у ФБиХ. Изузимајући 2008. где је глобална рецесија имала бруталан импакт на оба ентитета контрибуција међународне помоћи расту БДП ни у једној годишњој инстанци у РС није прешла 30%. У ФБиХ ово није случај. Чак у шест годишњих инстанци постоје бизарне ситуације да вредност годишњег економског раста је била мања од количине интернационалне помоћи коју је ФБиХ примила у тој истој години. У РС пропорционално учешће помоћи поново, нити једном не прелази 30% прираста БДП ни у наредној години, док у ФБиХ удео помоћи у наредној години само једном је испод нивоа од 50% (44% у 1999). Из приложеног сасвим је очито да до тренутног социјалног стања становништва, РС и ФБиХ су превалиле сасвим другачији пут. РС де далеко више ослањала на перформансу властите економије, у овим процесима је била далеко више “*self-sufficient*” са крајњим резултатом да нивои плата и пензија су сасвим слични нивоима у ФБиХ али с тим да је незапосленост у РС нешто мања.⁴⁹

Закључна разматрања

Србија ће уласком у ЕУ, поред јединственог царинског подручја и синхронизоване економске политике са осталим земљама ЕУ, па тиме и БиХ, односно РС, добити и нешто утицајнији глас на међународној позорници, што би значило и бољу заштиту српског национа у региону. Улазак БиХ у ЕУ би,

⁴⁸ Годишња помоћ по глави становника износи преко 1000 евра годишње. Помоћ коју је БиХ пер capita примила, надмашује количину помоћи пер capita коју је Маршаловим планом дато било којој од земаља учесника плана помоћи. У БиХ је добра међународна воља резултирала у скандалозном корупцијском фијаску. Кумулативан износ којег је БиХ добила у послератном периоду, се процењује на преко \$14 милијарди долара, што је сагласно подацима са Аиддата, који ову помоћ, у период 1996-2010. процењују на 12.7 милијарди “реалних” америчких долара, користећи 2009-ту као базну годину. Такођер треба приметити да ова помоћ није била “равномерно” дистрибуисана између ентитета, без обзира коју дефиницију “равномерности” узели као објективну и валидну. Сасвим је логично и фер очекивати да 2/3 упућене помоћи је доња граница коју је ФБиХ требала да прими, обзиром да су приближно такви, како односи величина популације тако и величина економије. Такођер је савим фер на ових 2/3 пропорције међународне помоћи додат још неколико додатних процената, због чињенице да се у Сарајеву налазе централизоване државне институције. Након овога, додатне проценате је такође могуће рационализовати релативно већим материјалним страдањима ФБиХ.

⁴⁹ Саша Милојевић, 2013. Импакт међународне помоћи на економске перформанце РС и ФБиХ. Макроекономија.орг, Фебруар 2013. <http://www.makroekonomija.org/0-sasa-milojevic/impakt-medunarodne-pomoci-na-ekonomske-performance-rs-i-fbih/>

поред осталог, демократизовао и практично цементирао ентитетски вето, што би РС дало могућности да креира политику БИХ, поред осталог и у домену односа са Србима у региону. Евентуално одустајање од европских интеграција Србију ди довело у ситуацију да се одваја од већ утабаног политичког процеса којим иде БИХ, односно РС (као и Црна Гора). Имајући у виду притисак западне међународне заједнице да се регион економски повеже, може се рећи да је нека врста улазнице за ЕУ управо ЦЕФТА.

С извесном резервом се може се извести тврдња да је економска сарадња земаља Западног Балкана, чија је окосница ЦЕФТА, стратешки интерес Србије и РС. Није стога изненађујуће што се политички лидери две републике, академски кругови (посебно економисти), као и привредници снажно залажу за њу. Економску сарадњу прати и обнављање културних веза, које доста добро иде, пре свега, захваљујући фактички заједничком језику и сличној културолошкој матрици, која је легат бивше Југославије (мада је постојала и пре њеног настанка). Иначе, на Западном Балкану интензивирање економских веза врши се и у функцији вођења националне политике (такав интерес имају Хрватска, Албанија, Србија, БиХ).

После изласка Хрватске из ЦЕФТА споразума (1. јула 2013), Србија има, сумарно посматрано, највеће користи од зоне слободне трговине на Западном Балкану, јер има најкомпетитивнију прерађивачку индустрију (које продукује највећи део, преко 90%, робног извоза). Обзиром да има највећи број становника и, у извесном смислу, централну позицију, могуће је да ће Србија, уколико привуче СДИ у индустријски сектор, остварити велике користи од интеграције на простору тзв. Западног Балкана.⁵⁰

ЦЕФТА је у ствари и пример како се интереси Србије, РС и осталих земаља региона као и међународне заједнице могу подударити. Наиме, јасно је да је ЦЕФТА пре свега, политички пројекат ЕУ (и део геополитичког усмерења "евроатлантских земаља"), са циљем пацификације региона и његове припреме за чланство у ЕУ. Поред тога, ЦЕФТА је и у складу са националним интересом Србије и РС да се економски што више повежу.

Током друге деценије 21. века, услед заједничке изложености спољним ризицима, Србија и РС би међусобно, и са земљама региона, требало да развијају што блискију економску сарадњу, обнављајући старе и формирајући нове производно-процесне везе. Долазак нпр. немачких, словеначких или италијанских произвођача, како би кроз ценовну конкурентност задржали тржишне позиције у ЕУ, и освојили трећа тржишта, пример је позитивних догађаја у правцу нормализације економских односа и стварања нових потенцијала за спољну трговину.

Узимајући у обзир релативно низак ниво спољне трговине Србије и РС, као и средњорочно очекивани наставак раста укупне спољнотрговинске размене две републике, реално је да ће наредних година бити настављен тренд пораста међусобне трговине, што ће бити подстицај интензивирању укупних веза

⁵⁰ Иначе, у укупној размени са земљама ЦЕФТА Србија остварује суфицит (робни извоз је двоструко већи од увоза), који је, углавном, резултат извоза аграрних производа.

између Србије и РС. То ће, поред осталог, бити условљено и појачаним приливом страног капитала. Треба ипак имати у виду још увек релевантне пројекције из студија МАТ-а и ФРЕН-а (2010), које указују да би током друге деценије 21. века раст извоза на тржиште ЦЕФТА, иако релативно висок, бити за око два процентна поена нижи од просечне стопе раста домаћег извоза.⁵¹ То указује да је реално очекивати да ће доћи до лаганог смањивања удела земаља региона, укључујући и БИХ, односно РС, у размени. Ово није неочекивано будући да постоји извесна сатурираност посебно тржишта на којима Србија остварује највећи извоз. Исти је случај и са стопом раста увоза из земаља региона, која би могла би бити нешто нижа од стопа раста укупног увоза у другој деценији 21. века.⁵²

У студији Милојевић-Здравковић (2012) анализирају се извозни токови Србије са тридесет и пет највећих трговинских партнера, укључујући и неколико великих економија. Земље су рангиране према апсолутној разлици у кумулативним вредностима оствареног и оцењеног извоза, за период 2006-2010, зато што апсолутне вредности одступања указују на реално могућ раст извоза. Међу суседним државама највећи потенцијал за раст постоји у трговини Србије са Мађарском, Бугарском, Хрватском и Албанијом. Насупрот овим земљама, извоз у главне извозне дестинације је далеко изнад моделом оцењеног, посебно у БИХ (па тиме и РС), Македонију и Црну Гору.

У сваком случају, у наредном периоду Србија и РС ће све више обнављати институционалне економске (и у мањој мери политичке) везе које су постојале у СФРЈ (јединствени стандарди и царина, неки елементи фискалне политике, а касније и заједничка валута), што ће просто бити последица европских интеграција, укључујући и ЦЕФТА. Очекивани улазак ових земаља у ЕУ на почетку треће деценије 21. века додатно ће појачати економско-политичке везе Србије и РС, пре свега путем заједничке царине, која је кључна економска одредница ЕУ, а потом и јединствене валуте са уласком у еврозону.

Литература:

1. Milojević S, Zdravković M, 2012, Trgovinski potencijal Srbije koristeći Gravitacioni model. Priloženo na savetovanju Naučnog društva ekonomista Srbije 5.5.2012. <http://www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/trgovinski-potencijal-srbije-koristeci-gravitacioni-model/>
2. Milojević, Saša, 2013. Impakt međunarodne pomoći na ekonomske performance RS i FBiH. Makroekonomija.org, Februar 2013. <http://www.makroekonomija.org/0-sasa-milojevic/impakt-medunarodne-pomoci-na-ekonomske-performance-rs-i-fbih/>
3. "Postkrizni model privrednog rasta i razvoja Srbije 2011-2020"; Autorski tim okupljen oko časopisa „Makroekonomski tendovi i analize“, Ekonomski institut u Beogradu i

⁵¹ Економска криза умањила ове пројекције, али ће нешто нижи раст извоза на тржиште ЦЕФТА по свему судећи остати.

⁵² Јасно је да размена са земљама бивше Југославије не може бити ни на приближно високом нивоу као у оквиру некадашње заједничке државе, али ће због културолошке сличности, старих привредних веза и препознавања робних марки од стране потрошача трговина бити олакшана.

- „Kvartalni monitor ekonomskih trendova i politika“; Fond za razvoj ekonomske nauke, Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, decembar 2010.
4. Republički zavod za statistiku Republike Srpske, 2015. STATISTIKA SPOLJNE TRGOVINE - MJESEČNO SAOPŠTENJE (EUR). 28. I 2015. Broj/No. 16/15.
 5. RZSRS, April 2015, Saopštenje za medije, 4/15. . http://www.rzs.rs.ba/?graph_id=2
 6. Statistički bilten Fonda PIO RS, mart 2015.
 7. www.rzs.rs.ba/front/article/332/?left_mi=None&add=None
 8. http://www.cbbh.ba/files/mep/2015/mep_feb_2015_bs.pdf
 9. <http://www.rzs.rs.ba/front/category/79/>
 10. <http://www.rzs.rs.ba/front/category/79/>
 11. http://www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/godisnjak/2012/po_poglavljima/08pot_2012.pdf
 12. http://www.irbrs.org/azuro3/azuro/uploads/Ekonomski_monitor_15.pdf
 13. <http://mf.gov.rs/pages/article.php?id=7161>
 14. <http://www.avaz.ba/clanak/176247/prihodi-od-indirektnih-poreza-u-prva-cetiri-mjeseca-milijardu-i-964-miliona-km>
 15. http://www.uino.gov.ba/b/Poslovne_usluge/Jedinstveni_racun.html
 16. http://www.bhas.ba/tematskibilteni/lfs_bh.pdf str: 25-26.
 17. www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/anketa_o_radnoj_snazi/AnketaORadnojSnazi_5.pdf
 18. http://www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/anketa_o_radnoj_snazi/AnketaORadnojSnazi1.pdf
 19. http://www.rzs.rs.ba/front/article/1517/?left_mi=None&add=None
 20. <http://www.rzs.rs.ba/front/category/79/>
 21. <http://www.makroekonomija.org/wp-content/uploads/bdp-bih-2011.png>
 22. www.makroekonomija.org/republika-srpska/tabela-bdp-republike-srpske-u-tekucim-cenama-2001-2012/
 23. <http://www.irbrs.net/statistika/Indikatori.aspx?tab=2&lang=cir>
 24. http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/71/71/SB-593-bilten_ARS_2014.pdf
 25. <http://www.makroekonomija.org/wp-content/uploads/rs-2013-zapos-zarade-fond-zarada.png>
 26. <http://pio.rs/images/dokumenta/statistike/2015/MESECNI%20BILTEN%20-%20FEBRUAR%202015-LAT.pdf>
 27. <http://www.fzs.ba/Bilten0415.pdf>
 28. <http://www.fzs.ba/Bilten0415.pdf>
 29. [makroekonomija.org/zaposlenost-nezaposlenost-zarade-fond-zarada/tabela-rzs-a-o-broju-zaposlenih-u-pravnim-licima-od-2001-do-2012-po-sektorima-i-oblastima](http://www.makroekonomija.org/zaposlenost-nezaposlenost-zarade-fond-zarada/tabela-rzs-a-o-broju-zaposlenih-u-pravnim-licima-od-2001-do-2012-po-sektorima-i-oblastima)
 30. <http://www.swot.ba/pdf/monitor11/monitor11.pdf>
 31. http://www.nbs.rs/internet/cirilica/80/platni_bilans.html
 32. <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=2&pubKey=2950>
 33. webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/08/87/st16072013.pdf
 34. <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/public/PublicationView.aspx?pKey=41&pLevel=1&pubType=2&pubKey=2950>
 35. webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/08/87/st16072013.pdf
 36. www.rzs.rs.ba/front/article/726/
 37. webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/08/87/st16072013.pdfhttp://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/saopstenja/spoljna_trgovina/mesecna_saopstenja/2013/SpoljnaTrgovina_Jun_2013_KM.pdf
 38. www.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/spoljna_trgovina/Bilten_SpoljneTrgovine_br_6.pdf
 39. www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/ekonomska-kretanja-u-republici-srpskoj/

40. http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/saopstenja/spoljna_trgovina/mesecna_saopstenja/2014/evri/Spoljna_dec_2014_EUR.pdfhttp://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/bilteni/spoljna_trgovina/Bilten_SpoljneTrgovine_br_8.pdf
41. <http://www.rzs.rs.ba/front/article/1520/>
42. <http://www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/republika-srpska-u-svetskom-robnom-izvozu/>
43. <http://www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/rang-republike-srpske-i-srbije-u-svetskoj-poljoprivredi-neki-indikatori/>
44. <http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/tabele/2015%20maj/Tekuca%20makroekonomskaa%20kretanja.pdf>

Regional cooperation in the Balkans under the influence of Euroatlantism and Eurasianism: Paradoxical effect of 'Euro-Atlantic' CEFTA project on strengthening the ties between Serbia and the RS

Summary: The process of European integration, which includes the CEFTA, mitigates the disintegration of the Serbian national corpus. With active support of western international community, which, among other things, sees it as a way for the pacification of the region, economic connections in the area are legalized and legitimized, especially between Serbia and Republika Srpska (that is B&H). Comparing data on population of EU28 (506 million), Serbia and RS (7.1 and 1.2 million people) we come to the conclusion that there is a very high intensity of trade between Serbia and RS.

With some caution it can be concluded that the economic cooperation among the countries of the Western Balkans, with CEFTA as the backbone structure, is a strategic interest of Serbia and the RS. In addition to economic cooperation, there is also the intensification of cultural ties, primarily thanks to a common language and similar cultural matrix, which is a legacy of the former Yugoslavia (although it existed prior to its formation).

CEFTA is in fact an example of how the interests of Serbia, RS and other countries in the region and the international community can coincide. It is clear that CEFTA is primarily a political project of the EU (and part of the Euro-Atlantic geopolitical orientation), with the aim of pacifying the region and its preparation for EU membership. In addition, CEFTA is in line with the national interests of Serbia and the RS to intensify economic links.

In the coming years, due to European integration and CEFTA, Serbia and Republika Srpska will deepen the institutional economic (and to a lesser extent, political) ties that existed in the former Yugoslavia (uniform standards and customs, some elements of fiscal policy and later the common currency). The likely entry of these republics into the EU during the third decade of the 21st century will further strengthen economic and political ties between Serbia and RS. In addition, the entry of B&H into the EU would, among other things, democratize and practically cement entity veto power, which would give the RS ability to influence policy of B&H, inter alia, in the area of relations with Serbs in the region.

Key words: Euro-Atlantic Integration, CEFTA, Serbia, the Republika Srpska, customs union, common currency, the Serbs